

סימן קצז

המקור לטבילת נדה מן התורה

תוס' (יבמות מז:) – טבילת נדה לא כתב קרא בהדיא.

רב יהודה גאון (שם בתוס') – נפקא לן בק"ו ממגעה דטעון טבילה (דכתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים) וכ"ש היא עצמה.

ר"ת (שם בתוס') – נפקא מהא דדרשינן בע"ז (עה:): אך במי נדה יתחטא (דכתיב גבי כלי מדין בפרשת מטות) מים שהנדה טובלת בהם וכמה הם מ' סאה.

רבינו יצחק (שם בתוס') – נפקא מהא דדרשינן בשבת (סד:): תהיה בנדתה בנדתה תהא עד שתבוא במים.

יש מפרשים (בתוס' ישנים שם) – מק"ו דכתיב יכבס בגדיו כ"ש היא עצמה שצריכה טבילה.

ועוד יש מפרשים (בתוס' ישנים שם) – דכתיב ומזה מי הנדה (דכתיב גבי פרה אדומה) מכאן לנדה שצריכה מים.

רמב"ם – שנאמר ורחצו במים זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול, וכתב הרב המגיד שהבנין אב מפורש בספרא.

טבילה בזמנה מצוה; טבילה בשבת

יומא ח. – ... והכא בהא קמיפלגי ר"מ סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה.

נדה ל. – ... וש"מ טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי בר' יהודה אומר דיה לטבילה באחרונה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה.

דין טבילה בזמנה מצוה

ר"ח, בה"ג ועוד: פסקו שטבילה בזמנה מצוה.

כתבו הב"י והב"ח לשיטה זו דאף בנשי דידן דאפילו רואות טיפת דם יושבות עליו ז' נקיים ואיכא למימר דטבילה דידהו לאו בזמנה היא (דהא דלמא אותה ראייה בזמן נדות היתה ולא היה צריך מן התורה לספור אלא ו' והן סופרות ז' נקיים, או בזמן זיבות ולא היתה צריכה לשמור ז' נקיים, ואפילו כשראתה ג' ימים רצופים איכא למימר דמן התורה היה לה לטבול ביום ז' והשתא אינן טובלות עד ליל ח' וא"כ לאו בזמן מן התורה הוא) אפ"ה כיון שאינן מתעכבות מלטבול אלא מפני תקנת חכמים כשיגיע זמן שקבעו להן חכמים טבילה בזמנה מקרי ומצוה היא.
- היינו דלמאן דסבר דטבילה בזמנה מצוה אף בזה"ז קאמר שהוא מצוה.

ר"ת: פסק כר' יוסי בר' יהודה דטבילה בזמנה לאו מצוה, והראיה שהרי מעשים בכל יום שאין לך טובלת בזמנה טבילה של נדה ושל זבה ושל שומרת יום וכו'.
- היינו דלשיטת ר"ת אם היתה טבילה בזמנה מצוה היו חייבות לטבול בזמן הטבילה מדאורייתא.

מהרי"ק: אף למ"ד טבילה בזמנה מצוה – **בזה"ז אין טבילה בזמנה מצוה** דהא השתא מחמירי טובא שלא להתחיל לספור ז' נקיים אלא אחר ו' או ז' ימים ואין כאן טבילה בזמנה.

ב"י: הלכה כמ"ד טבילה בזמנה אינה מצוה, שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר, ומ"מ אם בעלה בעיר - מצוה לטבול בזמנה שהרי מצינו ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחד.

וכ"פ שו"ע ורמ"א ב

[תוה"ש: אבל בלא טעם זה טבילה בזמנה לאו מצוה היא, ומהאי טעמא אסור לטבול בתשעה באב וביוה"כ אפילו הגיע זמנה]

ש"ד, ט"ז פסקו גם כן שטבילה בזמנה לאו מצוה, ולכן אין הנשים טובלות בזמנם כשאין בעלה בעיר, וכן אלמנות ובתולות שהן נדות אין טובלות כלל, וכן אפילו לא שמשה (לשיטת רמ"א קצו/יא) אינה טובלת אלא לאחר ה' וז'.

דין טבילה בשבת

מרדכי בשם ר"ת: כיון דהלכה דטבילה בזמנה אינה מצוה משו"ה **אסור לטבול בשבת.**

אגור ור"י הלוי והמהרי"ן: מותר לטבול בשבת רק אם הוא בזמנה ממש, אבל אם אירע טבילתה קודם השבת אפילו אם נאנסה ולא יכלה לטבול אסורה לטבול בשבת.

מהרי"י מולין: ה"ה אם הוא לא זמן טבילתה ממש דאין לטבול במוצ"ש דלפרש"י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר.

מהרי"ל: אלמנה שנשאת ואירע ליל טבילתה בשבת מאחר דלא מצוי לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת דאין חופה קונה באלמנה וע"כ לא מצי טבילה בשבת דאף במוצ"ש לא תטבול.

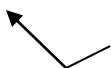
תה"ד: אפילו למרדכי שפסק דהואיל ואין טבילה בזמנה מצוה אסור לטבול בשבת, היינו דוקא כשאין בעלה בעיר, אבל כשבעלה בעיר מותר לטבול בשבת אפילו שלא בזמנה משום מצות פריה ורביה או מצות עונה ואפילו שלא בשעת עונה חשוב מצוה דהאיש משמח את אשתו בתשמיש, ומ"מ כ"ז אם לא יכלה לטבול קודם שבת בגלל אונס, אבל אם יכלה לטבול קודם אלא שברצונה ממתנת (כגון יולדת שיכלה לטבול קודם מצד הנקיות אלא שברצונה ממתנת לפי שאין בה כוח הרבה עדיין) בזה אסורה לטבול בשבת, ומטעם זה נהגו הנשים להיזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם לכן.

ב"ח, ש"ך: לשיטת תה"ד כשאין בעלה בעיר ובא בע"ש, אע"ג דהיה אפשר קודם - מותרת בשבת לפי שאין הנשים טובלות בלא בעלה בעיר.

ט"ז: אין חילוק בין אם בא בע"ש או קודם - מ"מ בעינן שיהיה בענין שלא היה אפשר קודם לטבול (אלא דלתה"ד בעינן שיהיה בעלה בעיר בשעת טבילתה).

ב"י: חולק על המרדכי דאף למ"ד דטבילה בזמנה אינה מצוה אפשר לומר דטבילת אדם בשבת מותרת (וראיה מביצה יז: ד"אדם נראה כמיקר"), וכן חולק על שיטת האגור ותה"ד דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בז' לראיתן אין חילוק בין נדחה יום טבילתה ללא נדחה ולעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר, וכן חולק על מהרי"י מולין והמהרי"ל דכיון שהיא רוצה לטבול אז כלא אפשר דמי.

דרכ"מ: מאחר דנהיגי לטבול בשבת א"כ ש"מ דלא קימ"ל כדברי המרדכי בהא א"כ הוי לן למישרי בכל ענין אפילו היתה יכולה לטבול קודם לכן (כשיטת הבי"י), ומ"מ נראה ליישב המנהג (דתה"ד כנ"ל) ולומר דכל שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן אפילו ע"י חומרא שנהגו הנשים בעצמן מקרי טבילה בזמנה וטובלת בשבת אבל במקום דאפשר לא (כשיטת תה"ד), ומ"מ לא נ"ל להחמיר בזה במקום דלא נהגו להחמיר.

[שו"ע לא כתב כלום בנושא זה, והיינו משום דלשיטתו **מותר** תמיד לטבול בשבת.]

רמ"א פסק כשיטתו בדרכ"מ (יומותרת לטבול ליל שבת אם לא יכלה לטבול קודם לכן, ודוקא אם בעלה בעיר, אבל בלאו הכי אסור. ואם היה אפשר לה לטבול קודם לכן, כגון שהיה אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר ובא בערב שבת, י"א שאסורה לטבול; וכן נהגו במקצת מקומות, אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר"). וכ"פ הש"ך (דבמקום שאין מנהג אין להחמיר)

שיעורי שבט הלוי: וכן המנהג אצלנו דשרי ונחשב מקום שלא נהגו להחמיר ... ובסד"ט כתב דברמ"א משמע דהיכא דליכא מנהג אין להחמיר אפילו פשעה.

ט"ז: הלכה כנה"ד (כביאורו לעיל בשיטתו), דהיינו דכל שאפשר לטבול קודם השבת בלא שום אונס ולא טבלה אסורה לטבול בשבת אפילו אם בא הבעל בערב שבת, וכל שלא אפשר מחמת איזה אונס יש להתיר לטבול בשבת בכל דוכתי.

והוסיף הרמ"א לגבי טבילה במוצ"ש:

ובמקום שנהגו להחמיר,

גם במוצ"ש לא תטבול דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה. וכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת, משום דאסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת, אסורה לטבול ג"כ במוצ"ש. (ע"פ מהר"י מולין ומהר"ל) ויש מקילין ומתירין לטבול במוצ"ש, הואיל שלא טבלה בשבת משום חשש איסור. (ע"פ ב"י)

ט"ז: קולא זו היא רק באלמנה.
מקום שמואל: קולא זו היא בכל אשה.

מקרים בהם מותר לטבול בליל שבת:

ש"ך (בשם מהר"ם לובלין): מי שטבלה בליל ו' ואח"כ מצאה שלא טבלה כראוי, כגון שמצאה לכלוך תחת הציפורן, מותרת לטבול ליל שבת כי אונסא הוא ואין לדמותה ליולדת. וה"ה אם טבלה ליל ו' ולמחרת מצאה ששכחה לחתוך ציפורן אחת ואין שום לכלוך תחת הציפורן אע"ג דהא דצריכה טבילה שנית בכה"ג הוא חומרא בעלמא (כמבואר בסימן קצ"ח) מ"מ מותרת לטבול בליל שבת ולא אמרינן דהוי טבילה שאינה של מצוה, והטעם ממאי נפשך, אם הציפורן מעכב א"כ הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה, ואם אינו מעכב א"כ טהורה היא ולא מתקן איתתא כלל ומותרת לטבול דאדם טהור מותר לטבול בשבת, וה"ה בכל שאר ספק **אם טבלה כראוי או לא מותרת לטבול בליל שבת**.

ש"ך (בשם מהר"ם לובלין): כלה בתולה שאירע טבילתה ליל שבת נראה להתיר אע"ג דנוהגים שלא לבעול בעילת מצוה בשבת מ"מ יש כאן מצוה, דשאר מיני קריבות נמי מצוה הן, ולא דמי לאלמנה דהואיל ואסור לבוא עליה ביאה ראשונה מפרישים אותה מכל שאר קורבות משא"כ בבתולה, מ"מ טוב להקדים טבילתה קודם שבת, וכן נוהגים.

פת"ש: אשה שהיה זמנה ללוש לבנים ביום ה' ונתאחרה לבא מן השוק שסבורה שעוד היום גדול ובין כך נתאחרה עד ביה"ש והוצרכה ללוש לבנים ביום המחרת וע"י זה חל טבילתה בליל שבת נחשבת שוגגת ומותרת לטבול ליל שבת. אם היה לה אונס שלא היתה יכולה לטבול בזמנה כגון קצת חולי שהיה טריח לה טובא לילך לבית הטבילה ונתרפאת בע"ש מותרת לטבול בליל שבת. היוצא לדרך מותרת לטבול בליל שבת אפילו פשעה ולא טבלה קודם לכן, וכן לטבול ביום ח' אפשר דשרי.

טבילה ביום

פסחים צ:

כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה דתניא יכול תהא טובלת מבעוד יום תלמוד לומר "שבעת ימים תהיה בנדתה" תהא בנדתה כל שבעה ויולדת איתקש לנדה.

נדה סז:

- נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה (שנוהגת אחריה לטבול ביום ואפילו בזמנה ואתיא לידי כרת ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבילה ביום).
- אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא משום אריותא רב אחא בר יעקב בפפונאי משום גנבי רב יהודה בפומבדיתא משום צנה רבא במחוזא משום אבולאי.
- אמר ליה רב פפא לרבא ולאביי מכדי האינדא כולחו ספק זבות שוינהו רבנן ליטבלינהו ביממא דשביעאה - משום דרבי שמעון דתניא... ר' שמעון אומר אחר תטהר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק.¹

דין טבילה ביום השביעי

לכתחילה:

רז"ה: זבה מותרת לטבול ביום השביעי אפילו לכתחילה, דר"ש לא אסר בגמי' אלא לשמש אבל לטבול לא (ורב פפא נקט לשון נקיה וכוונתו היתה שיטבלו וישמשו בשביעי).

כל שאר הפוסקים: אסור לטבול ביום השביעי לכתחילה (ואע"פ שגזירה לגזירה היא החמירו עליה מפני כרת שבה).

וכ"פ שו"ע ג

בדיעבד:

שאלות: לא עלתה לה טבילה. (ר"ן: שמא תבוא לשמש) וכ"פ הב"ח, וכך החמיר הש"ך

רשב"א, רמב"ם, ועוד רבים: כן עלתה לה טבילה (דכולי האי לא נחמיר שעיקר גזירה דבר רחוק ויש כמה ספיקות שמא זבה היתה ושמה תשמש מיד לאחר טבילה ושמה תראה ביום ותסתור ספירתה למפרע ומתוך חששות רחוקות לא נחמיר בדיעבד).

וכ"פ שו"ע ה

רמ"א (ע"פ האגור): ומכל מקום לא תשמש... עד הלילה ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה.

¹ סיכום דיני הגמרא: **טבילת נדה:** מדין תורה – טבילת נדה בזמנה היא בלילה (מוצאי שביעי), ושלא בזמנה (מיום שמיני ואילך) היא בין ביום ובין בלילה. **מדרבנן** – גזרו בה דאפילו שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה שתבוא לטבול ביום אפילו בזמנה. אמנם **האינדא** כל הנשים אין להם דין נדה אלא רק דין ספק זבה שהרי כולן סופרות ז"ע וא"כ לעולם הוה לכל הפחות ח' ימים עם יום הראיה וע"כ אין להם דין החמור דנדה לענין זה אלא הדין הקל דזבה. **טבילת זבה:** מדין תורה – טובלת ביום ז' מיד אחר הנץ החמה דכתיב וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר אחר מעשה תטהר ומקצת היום ככולו ומותרת לבעלה מיד, **אלא שחכמים** אסרו לעשות כן שמא לאחר שתשמש ביום ז' תראה בו ביום ותסתור כל הז' ונמצאת זבה למפרע בשעת תשמיש.

דין טבילה ביום השמיני והתשיעי

לכתחילה:

ראבי"ה ורבינו שמחה: מותר, דאין שייך לחוש האידנא משום סרך בתה (כמו שהגמ' חוששת בנדה), שהרי אפילו תטעה בתה לטבול ביום סלקא לה טבילה.

רוב הפוסקים: אסור, דכמו שגזרו כן בנדה גם גזרו כן בנשי דידן שהן כזבה וע"כ אפילו ביום שמיני או תשיעי אינה יכולה לטבול משום סרך בתה (**ש"ך**): ואפילו אין לה בת דלא פלוג).

בדיעבד:

לדברי הכל: כן עלתה לה טבילה (דהא שרינן אפילו לכתחילה משום צינה כדלקמן). **וכ"פ שו"ע ה**

רמ"א (ע"פ האגור): ומכל מקום לא תשמש אפילו בשמיני עד הלילה ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה.
אך הב"י והגר"א חולקים (וסוברים שדין זה הוא דוקא בשביעי).

דין טבילת כלה ביום

רמ"א (ע"פ מהרי"ל): הכלות הטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום, דהא לא באין אצל החתן עד הלילה, אבל אחר החופה דין כשאר נשים.

ש"ך: כל הקולא של המהרי"ל היא רק בטבילה של יום ח' ו-ט' דהאיסור משום סרך בתה ובזה הקל, אבל בטבילה של ז' דהאיסור משום שמא תראה ותסתור לא הקל.

תוה"ש הקשה על הש"ך דלכאורה יש להקל אף בטבילה דז' דהאיסור משום שמא תראה ותסתור – דכיון דטעם הקולא הוא משום שלא באין אצל החתן עד הלילה אי"כ אף אם תסתור למפרע אין חשש איסור, ומ"מ ביאר כוונת הש"ך דביום ז' גזרינן דאולי תבוא אצל החתן ביום משא"כ ביום ח' דהוא רק גזירה משום סרך בתה לא גזרינן כולי האי גזירה לגזירה.

דגו"מ מטעם קושיית תוה"ש כתב דבשעת הדחק יש להקל, אבל באופן שלא יעמידו החופה עד צאת הכוכבים ממש, אבל להעמיד החופה ביום ולסמוך שאין מיחדים אותם עד הלילה לא מהני בזה.

גליון מהרש"א בשם פנים מאירות כתב דהמיקל לא הפסיד.

סד"ט הסיק דאף ביום ז' מותר.

גדר טבילה ביום משום סרך בתה

ר"ת: אין צריך להחמיר כל כך ולהמתין מלטבול עד שתחשך ביום ח', אלא יכולה לטבול ביום **רק העיקר שכשתשוב לביתה יהיה חשיכה** (וכ"ז לשיטת הטור והש"ך דר"ת לא התיר סמוך לחשיכה אלא בח' דתו ליכא למיחש משום סרך בתה, **אמנם לשיטת התוס' אף בז' התיר ר"ת סמוך לחשיכה דתו ליכא למיחש שמא תבוא לידי ספק).**

ב"י כתב שלא דוקא שתטבול סמוך לחשיכה, אלא אפילו קודם לכן יכולה, ובתנאי שלא תבוא לביתה עד שתחשך.

ב"ח כתב שדוקא סמוך לחשיכה קאמר (דאלי"כ הבת עלולה לטעות).

רשב"ם ע"פ הרא"ש: **צריכה להמתין מלטבול עד שתחשך** (דאם תטבול קודם שתחשך אע"פ שאינה באה לביתה אלא משתחשך אכתי איכא סרך בתה כי היא תשער מהליכה מבית הטבילה לביתה ונמצא שטבלה ביום).

רשב"ם ע"פ מרדכי וסמ"ג: **צריך שלא תצא מביתה ללכת לבית הטבילה עד שתחשך** (דאם היא יוצאה סמוך לחשיכה אע"פ שכשתבוא לטבול כבר חשכה חיישינן שמא הבת תחשוב שבמקרה הוא זה שביט הטבילה רחוק אבל אה"נ שאפילו היתה לה אפשרות לטבול בתוך ביתה היתה טובלת בשעה זו אע"פ שהוא יום ותסבור שטבילה ביום כשירה).

כתב הש"ך דנראה **שהמנהג כר"ת** דמותר לטבול סמוך לחשיכה רק שתבוא לביתה משתחשך, וכתב דכל זה הוא דוקא ביום ח' דאסור משום סרך בתה לחוד אבל ביום ז' אין לטבול כלל סמוך לחשיכה (כנ"ל לשיטתו בש"ך), אבל מ"מ **יש להחמיר כדעת רשב"ם ע"פ מרדכי וסמ"ג (וכ"פ הב"ח, וכ"מ בשו"ע)** דאפילו ללכת מביתה לבית הטבילה מבעו"י אסור, **אבל כל זה כשהאשה רוחצת וחופפת בביתה והולכת למקום הטבילה, אבל כשיש מרחץ ובית הטבילה במקום אחד והאשה הולכת מבעו"י למרחץ שעה או שתיים קודם חשיכה ובאה לביתה אחר חשיכה אע"פ שהמרחץ ובית הטבילה קרוב וסמוך לביתה אין כאן משום סרך בתה דהבת יודעת שהיא שוהה ברחיצה וחפיפה במרחץ ואינה טובלת אלא משחשיכה.**

[**מהרמ"א** שפסק כמהרי"ל (שכלה טובלת אף ביום) יש אחרונים שמדייקים שזה בהתבסס על שיטת ר"ת ושפסק כמוהו].

סד"ט כתב דבמקום ביטול עונה יכולה לטבול ביום ז' ולא תבוא לביתה עד שחשיכה **כר"ת**.

אשה שלא טבלה כראוי בענין שלאחר ב' או ג' ימים צריכה לחזור ולטבול:

כתב הש"ך דיש ספק, **דמצד אחד** אולי יש להקל דבזה יכולה לטבול ביום ולא נחשוש לסרך בתה (והסברה בזה דבכה"ג ליכא משום סרך בתה כיון שתבוא על האמת מאחר שהבת יודעת שאמה כבר טבלה פעם אחת בלילה וכשרואה שטובלת אחר ב' ימים ודאי שתחשוב שטובלת כיון שהטבילה הראשונה היתה שלא כהוגן וע"כ תבין שכיון שהיא אחר ז' טובלת ביום וע"כ לא תבוא בתה לכלל טעות), **ומצד שני** אולי יש להחמיר דבזה צריכה לשמור שבעה ימים נקיים אחרים משום סרך בתה שתאמר שראתה דם וטבלה לאחר ב' או ג' ימים, **והכריע הש"ך** דלענין הספק הראשון יש להחמיר דיש חשש דסרך בתה וע"כ הדין כמו כל טבילת ח' דלכתחילה אסורה לטבול ביום ובדיעבד שרי, ולענין הספק השני יש להקל דלא מצינו גזירה דסרך בתה אלא לענין טבילה ביום ואין לנו לבדות גזרות חדשות מלבנו.

כשיש אונס ויראה לטבול בלילה

שו"ע ד' (ע"פ נדה סז): היכא דאיכא אונס כגון שיראה לטבול בלילה מחמת צנה או פחד גנבים וכיוצא בו או שסוגרין שער העיר – יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום, אבל בשביעי לא תטבול מבעוד יום אע"ג דאיכא אונס.

כדאי לראות גם: פת"ש ס"ק ט